

Článok S. Ormisa „Naše snahy“.

Uverejnili Lichardove SN, roč. II, č. 48 z 25. apríla 1850.

Autor, profesor na banskoštiavnickom ev. lýceu, známy pre svoju účasť na robotníckych nepokojoch v Banskej Štiavnici, uvažuje o prostriedkoch, ako oživiť slovenský život po potlačení maďarskej revolúcie. Snahou Slovákov malo by byť poblúdených napraviť, zlepšiť blahobyť ľudu, vzbudiť v ňom cit pre organizovanie dobrého hospodárstva a priemyslu, výstavbu vyšších škôl.

Jako bychom už úplné slávy a ciele národného namáhání byli dosáhli, tak všechno zamlklo a do sladkého se pokoje ukolimbalo. Jiní pak národovci naši, nespokojení s tím málem, čo se nám za krvavé oběť naše za podíl dostalo, zúfajú, a nynější stav náš za horší od předešlého považují. Než mnoho sme dosáhli, aspoň právo a uznání naší národnosti. Před lety nesměl si se veřejně Slovákem vyznávati, teraz každému § 5 říšské ústavy oči vykolú, kdo by směl jináče konati. Než ještě daleká cesta naše! — potřeby, náměry¹ naše velikánské, k nim prostředkův žádných nemáme, snahy naše svaté, krásné — jen škoda, že se bez prospěchu zdávají zůstávati. Náš svatý cíl jestiť *blaho národa*. Avšak i *prostředkův* k tomu jen *slušných* a *právných* užívati chceme, nebo kdo čertu slúží, čert ho vezme. Nebohý pohlavář maďarské zbury,² když mu nebe dostatečných peněz popřítí³ nechcelo, veřejně na sněme se osvědčil, že si z pekla vypůjčí! A my to cítíme, že jeho handry v pekle fabrikovány byly! a kdyby Kollár Acheron⁴ svůj doplniti chcel, muselby mu je hořící do gágora pchati! Bože nás uchovej každé bezprávné cesty! Zatisnime žele⁵ srdce svého, nevyjevujme nespokojnost nějakú, kteráž k cíli nevede, ale *budujme od spodku*, lid náš ku věci svaté nakloňujíce, a ku pravé

¹ Plány, zámery.

² Ormis tu pravdepodobne má na mysli E. Kossutha, pričom slovo „nebohý“ treba brať v zmysle bývalý.

³ Správne má byť *popřáti*.

⁴ Rieka, ktorá podľa gréckeho bájeslovia obklopovala podsvetie.

⁵ Správne *žiadosť, želanie*.

osvětě vedúce. Vychovávejme v mládeži naši *silné charaktery*, kteří v shodě i neshodě nepodvratně státi budú, za kterých se národ náš hanbiti nebude. Nebo aj máme příklad, že *jedinký* z mladých mužův našich, *naduživ moci úřadu* svého, do všech nás zlý stín shodil, a celé věci slovenské uškodil. My, kteří sme v čas búrlivý život i krev obětovali císařskému trůnu, a teraz zapomenutí sedíme, pracujme sůkromně i veřejně na tom, abychom lid slovenský dvoru rakúskému celkem získali a *jednu mysel* v něm vzbudili. Nebo věřte mi, draží rodáci, že rozkvět nás menších kmenův slovanských jen *v pevném, svobodném Rakúsku* dosáhneme, a *nikde* jinde, a že jen, když jedna myšlénka bude provívati národem naším, snahy naše zdařilejšího prospěchu dojdú.

To, hle, budiž první snaha naše, *poblúzených* napraviti. Třetina jistě, jestli ne polovice, Slovákův patří mezi těchto poblúdicův, kterých mátohy táblabírovska-maďarské⁶ jako ku bludu svedli, tak i teraz svázajú, jednomyselnoš Slovákův překaziti žádající. Proti těmto, jakkoli sůkromně horlíme, nič nepospěje: najjistější prostředek jsú Noviny.⁷ V těchto však hlasy těch mužův se nezývajú, ku kterým lid náš velkú důvěru má. Jinonárodovci všecky své sily sůstředujú k udržení veřejné mínky v novinách, najpřednější hlavy tam své náhledy podávajú, rokujú a tak ducha národního v bujarosti utrimujú, jen naši pohlavári se utahujú, zapomínajíce na milý národ, který z jejich úst slovo vzkříšení slyšev, i dalšího vedení žádá. Čože, či naši odporníci nedosáhnú víry vyšších i nižších, když z mlčenlivosti naši na neblahé *kukle* a úmysly zavírajíce, nás osočujú? Jen ven od srdce! Do prosta povězme i sobě, i světu, čo žádáme, kam cílíme! Vy, kteří jen ukrytě reptati znáte na nezdar věci naší, vyrukejte s vašimi náhledy! Vy na *slovo* vzati, *vyslovte* se před tváří národu! Jediné tyto noviny politické máme, aspoň ty nech budú čerstvý obraz ducha našeho. Tehdy uvidíte, že rozbuřené mysle se utíší, nevěrní synové vidíce u cizincův pustotu a u nás život, kající se navrátí; a jeden duch, jedna mysel zachvátí Slovensko.

Druhá cesta k cíli našemu je *zlepšení dobrobytu* v lidu obecném, a síce i tělesného i duchovního. My nemáme bohatých šlechticův, poklady své na oltář národu kladúcích, ale musíme z ničeho veliké oběť donášeti. Chudobný lid náš, vojnou oškodovaný, ani pomysliti nemůže na vyšší národní cíle; což mu ani za zlé mítí nesmíme. Ale dejme mu jen prostředky, aby tělesně na majetku okřál, a uvidíme, jak se ke svému přiznávají, své napomáhati bude. *Školy* nám třeba! a opět školy! Vy první pěstúnové útlé mládeže slovenské, pro Boha Vás prosím, vynaložte všecky své sily i schopnosti, aby ste vzbudili cit *dobrého hospodárstva a průmyslnosti* v lidu našem. Naše krásné Slovensko nemá síce půdu, jako v Banátě úrodnú, ale má vody, má dřeva, má kovy a všecko, čo se k obohacujícímu průmyslu vyhledává! Toto je ta cesta, na které lid náš zbohatnutí může. Musí on síce časem svým k poznání toho přijíti a vláda to bude napomáhati; ale, anť každá chvíle ztracená s nenáhradnou škodou uchází, snažme sa, na kolik můžeme, tuto pomáhati. — Snaha naše buď školy národní, které už máme, potřebnými knihami zaopatřiti, aby p. učitelé zdařile pracujíce, nové pokolení k určenému cíli osvěty připravovali. Spolu ale i semeníště pro učitelův⁸ žádejme od vlády! Však učitelstvo dosavadné nemělo příležitosti náležitě se vzdělati, aniž v povolání svém s prospěchem pracovati mohlo. Nemáme žádné školy vyšší výlučně slovenské, nemáme žádné *chovany* (pedagogiky), žádných kněh, žádného časopisu vychovatelského. Aj

⁶ Ormis má tu na mysli představitelův maďarských vládnúcích tried, najmä v župách s titulmi tabulárných sudcov.

⁷ Slovenské noviny, vydávané D. Lichardom.

⁸ Semeníšte, t. j. seminár.

hle, mnozí chtějíce v normálních⁹ školách vědy slovensky přednáseti, pomocných kněh nemají, a sami se tomu v maďaronských školách nenaučili. *Žádejme* tehdy od vlády, nech i nám vystaví vyšší národní školy a semeniska učitelská, nebo předně i my chceme vzdělávati, a po druhé i my právný nárok k tomu máme, když Němcům, Čechům, Polákům, Rusínům, Slovincům, Chorvátům ba i Maďarům vystavěla z říšské pokladnice. Ba ani nám žádati netřeba, jen vděčně přijmúti, což nám ona laskavě ponúka, však už vyjmenovala výtečných mužův za školských dozorcův!¹⁰ Jen se osvědčme veřejně v novinách, jako my žádáme, jako jest najpřiměřeněji potřebám našim, a potom vykasme rukávy a pracujme, aby sme si školy dobře zaopatřili knihami, za každou pletkou k německým spisovatelům neběželi, anebo právě planá maďarská compendia¹¹ nepřekládali. — Nám třeba i pro katolíky i pro evenjeliky zvláštní školy vyšší, a to v srdci Slovenska, kde čistý Slovák od kořene bývá a není vyložen vplyvu cudzích živlův. Nám třeba *slovenští profesorové v slovenštině vyučující*, od vlády *platení*, neodvislí od šlabikárův a přízně žáctva. — Jen potom okreje Slovák a pozná svú postat na poli národův.

Toto jsú v přítomnosti najpotřebnější věci, kterých se domáhati máme. Svaté jsú tu i cile, i prostředky, i celá snaha! Nechať že žádný zlostník nehledá v tom jiného, aniž překáží svatým záměrům křesťanským i člověčenským, neboť v horším stavě sme byli a bůh pomohel i „sreča junačka“,¹² i teraz nám pomůže a nepřátelův našich zahanbí.

I Vy, z pole činnosti se utahující, podťte do práce! Cesta síce daleká a příkrá, ale jistá! Věřte, že co rostne, nekřičí.

28

Článek Jonáša Záborského „Stará nota Maďarův v novém věku“.

Uverejnili Lichardove SN, roč. II, č. 119 z 10. oktobra 1850. Článek je šifrovaný šifrou Zz.

Záborský robí rozdiel medzi Uhorskom a Maďariou. Podľa marcovej ústavy sú Slováci a Maďari rovnoprávne národy Uhorska. Slováci si neosobujú žiadne nadprávo nad Maďarmi. V revolúcii rozvilo silu nie Maďarsko, ale Uhorsko. Ak sa chcú Maďari zblížiť so Slováckmi, musia prejavovať menej hrdosti, uznať Slovákov za národ a nerobiť im prekážky pri vyplňovaní ich žiadostí.

Vímce, že nesnesná jest susedům našim politika naše; než nám také jejich. A jim síce neslušně, poněvadž jim jde o nadvládu nad námi; nám pak slušně, anť my toliko přirozená, teď už i ústavou zaručená práva naše bránime. Právo totižto předně žiti, potom ve přirozené řeči naši se vzdělávati a řízenu býti, a rovné vážnosti a ochrany s jinými národy požívati.

⁹ Ide o stredné školy nižšieho typu, o neskoršie meštianky, zavedené už v časoch Márie Terézie.

¹⁰ Jedným z nich bol napr. J. Kozáček pre bratislavský, J. Tomášik pre košický distrikt.

¹¹ Súbor znalostí pre potreby vzdelania, vyučovania.

¹² T. j. junácke šťastie.